

PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi
PARADOKS Economics, Sociology and Policy Journal

*Engelli Bireylere Yönelik Alınan Önlemlerin Ve Mesleki
Eğitimin Uygulamadaki Mevzuat Işığında Değerlendirilmesi:
Zonguldak İli Örneği*

*An Evaluation of Measures and Vocational Education for
Handicapped Individuals in Light of Applicable Legislation:
Example of Zonguldak*

Öğr.Gör. Şanser VURGUN
Adnan Menderes Üniversitesi,
Atça Meslek Yüksekokulu

© 2005 - 2013

PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi

PARADOKS Economics, Sociology and Policy Journal

Mayıs/May 2015, Cilt/Vol: 11, Sayı/Num: Özel Sayı 1 /Special Issue 1

ISSN: 1305-7979

Editör/Editor-in-Chief

Doç.Dr.Sema AY

Editör Yardımcıları/Co-Editors

Doç.Dr.Elif KARAKURT TOSUN

Dr.Hilal YILDIRIR KESER

Uygulama/Design

Dr.Yusuf Budak

Tarandığımız Indexler / Indexes

Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir. Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors.

None of the contents published cannot be used without being cited.

Yayın ve Danışma Kurulu / Publishing and Advisory Committee

Prof.Dr.Veyssel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)

Prof.Dr.Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)

Prof.Dr.R.Cengiz DERDİMAN (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Zeynel DİNLER (Uludağ Üniversitesi)

Doç.Dr.Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Emine KOBAN (Beykoz Lojistik Meslek Yüksek Okulu)

Yrd.Doç.Dr.Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)

Dr.Sema AY (Uludağ Üniversitesi)

Dr.Zerrin FIRAT (Uludağ Üniversitesi)

Dr.Elif KARAKURT TOSUN (Uludağ Üniversitesi)

Dr.Hilal YILDIRIR KESER (Uludağ Üniversitesi)

Hakem Kurulu / Referee Committee

Prof.Dr.Veyssel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)

Prof.Dr.Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)

Prof.Dr.Mehmet Sami DENKER (Dumlupınar Üniversitesi)

Prof.Dr.R.Cengiz DERDİMAN (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Zeynel DİNLER (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Hasan ERTÜRK (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Erkan IŞIĞIÇOK (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Bekir PARLAK (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Ali Yaşar SARIBAY (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Şaban SİTEMBÖLÜKBAŞI (Süleyman Demirel Üniversitesi)

Prof.Dr.Veli URHAN (Gazi Üniversitesi)

Prof.Dr.Uğur YOZGAT (Marmara Üniversitesi)

Doç.Dr.Hakan ALTINTAŞ (Sütçü İmam Üniversitesi)

Doç.Dr.Hamza ATEŞ (Kocaeli Üniversitesi)

Doç.Dr.Kenan DAĞCI (Yalova Üniversitesi)

Doç.Dr.Kemal DEĞER (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Doç.Dr.Bülent GÜNSOY (Anadolu Üniversitesi)

Doç.Dr.Ömer İŞCAN (Atatürk Üniversitesi)

Doç.Dr.Vedat KAYA (Atatürk Üniversitesi)

Doç.Dr.Sait KAYGUSUZ (Uludağ Üniversitesi)

Doç.Dr.Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)

Doç.Dr.Veli Özer ÖZBEK (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Doç.Dr.Serap PALAZ (Balıkesir Üniversitesi)

Doç.Dr.Abdülkadir ŞENKAL (Kocaeli Üniversitesi)

Doç.Dr.Sevtap ÜNAL (Atatürk Üniversitesi)

Doç.Dr.Sevda YAPRAKLI (Atatürk Üniversitesi)

Doç.Dr.Gözde YILMAZ (Marmara Üniversitesi)

Doç.Dr.Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Aybeniz AKDENİZ AR (Balıkesir Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Doğan BIÇKI (Muğla Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Cantürk CANER (Dumlupınar Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Canan CEYLAN (Uludağ Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Kadir Yasin ERYİĞİT (Uludağ Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Burcu GÜLER (Kocaeli Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Emine KOBAN (Beykoz Lojistik Meslek Yüksek Okulu)

Yrd.Doç.Dr.Ceyda ÖZSOY (Anadolu Üniversitesi)

ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK ALINAN ÖNLEMLERİN VE MESLEKİ EĞİTİMİN UYGULAMADAKİ MEVZUAT IŞIĞINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: ZONGULDAK İLİ ÖRNEĞİ

AN EVALUATION OF MEASURES AND VOCATIONAL EDUCATION FOR
HANDICAPPED INDIVIDUALS IN LIGHT OF APPLICABLE LEGISLATION:
EXAMPLE OF ZONGULDAK

Öğr.Gör. Şanser VURGUN
Adnan Menderes Üniversitesi,
Atça Meslek Yüksekokulu

Özet:

Engelli bireylerin işgücü piyasasındaki yeri ve konumu son yıllarda ülkemizde de hızla gelişen bir öneme sahiptir. bu konuda iş hayatında yeni yürürlüğe giren mevzuatlarla beraber büyük gelişmeler yaşanmaktadır. Uygulamada özellikle korumalı işyeri kavramı ve engelli bireylerin iş yaşamında karşılaştığı zorluklar, istihdam problemleri temel durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bildiride: Engelli bireylerin -temel hak ve özgürlükler bağlamında- iş yaşamına diğer bireylerle eşit bir biçimde katılımının sağlanması, istihdam sorunları, iş yaşamında ortaya çıkan sorunlar, mevzuatın bu konudaki yetkinliği, yeni konmuş olan ve mevcut olan kuralların uygulamadaki işlevselliği ile birlikte mesleki ve teknik eğitimde yer alan bölümlerin bu hususta aldığı rol ile ilgili bilgiler verilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mevzuat, korumalı işyeri, engelli bireyler.

Abstract:

The location and position of persons with disabilities in the labor market in recent years in our country has a rapidly growing importance. At work on this issue together with the newly enacted legislation is experienced great improvements. In practice, the concept of specially protected workplace and the difficulties faced by individuals with disabilities in business, employment problems emerge as the base case. This statement: Disabled individuals-rights and fundamental freedoms in the context of-work life with other people in an equal manner to ensure the participation, employment issues, business life, emerging issues, legislation on this subject competence, the new topic and whose existing rules in the application functionality with the professional and technical located in education departments provide information about its role in this regard will try.

Key Words: Legislation, sheltered workshops, individuals with disabilities.

ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK ALINAN ÖNLEMLERİN VE MESLEKİ EĞİTİMİN UYGULAMADAKİ MEVZUAT IŞIĞINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: ZONGULDAK İLİ ÖRNEĞİ

1. GİRİŞ

Ülkemizde engelli bireyler ve engelli bireylerin çalışma hayatına etkisi her zaman çokça tartışılan ve üzerinde durulan bir konu olmuştur. Ülkemizde son dönemlerde yaşanan gelişmelerin başında gelen bu husus bir çok çalışmaya da esin kaynağı olmuştur. Aslen ele alınması gereken konu engelli kavramı ve eğitimi ile başlayan sürecin iş hayatına etkisi olmalıdır. Çünkü eğitilmiş kalifiye bireyler her zaman iş hayatında ilk sırada tercih edilmekte ve kabul görmektedir. Bunun yanı sıra yaşanan gelişmelerin paralelinde korumalı işyeri kavramı bulunmakta ve ülkemizde de gelişimini sürdürmektedir. Korumalı işyeri kavramı ülkemiz için yeni bir kavramdır. Bu kavramın öncesinde buna zemin hazırlayan ve olumlu etkiler doğuran nedenler bilinmeli ve bundan sonraki yaşanabilecek gelişmeler de bu bağlamda değerlendirilmelidir.

Engelli bireylerin iş yaşamına katkısı mevzuatça yasal garantiye alınmıştır. Fakat bu konuda teoride ortaya konan tutum ve düşüncelerin ne yazık ki pratik ile çok da örtüşmediği yapılan araştırmalarla sabitlenmiş bulunmaktadır. Bu çalışmada; engelli bireylerin iş gücü yaşamına olan katkıları, iş gücü yaşamında ortaya çıkan ve çıkabilecek sorunları değerlendirilmiş, korumalı işyeri kavramı tartışılmış ve Zonguldak ili örneğinde önemli kuruluşlarla görüşmeler yapılarak ortaya konan çalışma sonucunda da örnekten ve literatür taramasından yola çıkılarak sonuç ve öneriler hazırlanmıştır.

2. ENGEL VE ENGELLİ KAVRAMI

Tanım olarak “engelli” sakat ve özürlü kelimeleri yerine kullanılsa da bu sözcükler farklı anlamlara gelmektedir. Özürlü terimi "özürlülüğü" odak noktasına koymayı gerektiren, yani özürlülük olgusunu nesnelleştiren bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna karşın engellilik, hemen olmasa da zamanla bu zorunluluktan kurtulabilmeyi, düşüncelerimizde yumuşama ve esneklik sağlamayı başarabilecek bir terim olarak görünmektedir.

BM'den engelli tanımı: Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun kabul ettiği Sakat Kişilerin Hakları Bildirgesi'nde engelli tanımı; “Normal bir kişinin kişisel ya da sosyal yaşantısında kendi kendisine yapması gereken işleri, bedensel veya ruhsal yeteneklerindeki kalıtımsal ya da sonradan olma herhangi bir noksanlık sonucu yapamayanlar”. Şeklinde tanımlanmıştır. (<http://www.devturkiye.org/upload/files/engellilericintasarim.pdf>)

5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanunda ise; “Engelli: Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen bireyi ifade etmektedir.” denmektedir. (5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun)

Engelli olmak yaşa, cinsiyete, sosyal ve kültürel etkenlere bağılı olarak, özürlülük ve sakatlık sonucu oluşun, o birey için normal olan bir işlevin yerine getirilememesi, tamamlanamaması yada eksik kalmasıdır. Eksik kalan işlev, herhangi bir aktiviteyle sınırlı olmayıp, sosyal hayatta yaşantıyı oluşturan rollerden biridir. Örneğin, fiziki bir engel vücudun belli bir kısmını ilgilendirse de, etkisi o bölgeye sınırlı olarak kalmaz ve sonuçlarıyla o kişinin yaşamını, psikolojisini, sosyal hayattaki yerini, dahası toplumun bütününe etkiler.

(<http://www.ttb.org.tr/STED/sted0900/4.html>)

Engelliliğin Genel Nedenleri:

Engelli olma nedenleri pek çok sınıflamalar halinde ele alınabilmektedir. En çok kullanılan sınıflama doğum öncesi, doğum anı ve doğum sonrası oluşmalarına göre yapılan sınıflamadır.

1- Doğum öncesi nedenler:

- Aile soyunda var olan kalıtsal hastalıklar
- Özellikle kalıtsal hastalığı olan akrabalar arasındaki evlilikler
- Anne ve baba arasındaki kan ve Rh uyumsuzluğu
- Kromozomal nedenler
- Annenin doğum yaşının altında ya da üstünde bir yaşta hamile kalması sonucu doğumlar
- Hamilelik sırasında doktor tavsiyesi dışında ilaç kullanımı
- Hamilelik sırasında annenin sigara, alkol, uyuşturucu kullanması
- Hamilelik sırasında iyonize röntgen ışınlarına maruz kalma
- Hamilelik sırasında yetersiz beslenme
- Hamilelik sırasında ateşli, bulaşıcı hastalık geçirme
- Hamilelik sırasında kaza, aşırı stres, zehirlenme ve travmaya maruz kalma
- Hamilelik sırasında sağlık kontrollerinin ve yapılması gereken testlerin yaptırılmaması
- Hamile kalmadan önce ve hamilelik döneminde alınması gereken vitamin ve minerallerin eksikliği
- Çok sayıda ve sık hamile kalınması veya doğum yapılması
- Annede yüksek tansiyon, kalp hastalığı, şeker hastalığı gibi hastalıkların bulunmasıdır.

2- Doğum anına ait nedenler:

- Doğumun sağlık kuruluşunda, sağlık elemanlarınca gerçekleştirilmemesi
- Doğumun beklenen süreden önce ve güç olması
- Bebeğin düşük doğum ağırlığı ile doğması
- Doğum esnasında bebeğin travmaya maruz kalması
- Doğum esnasında bebeğin oksijensiz kalmasıdır.

3- Doğum sonrasına ait nedenler:

- Doğum sonrası bebeğin ağır ve ateşli hastalık geçirmesi
- Yeni doğan bebeğin sağlık kontrolünden geçirilmemesi ve gerekli testlerin yaptırılmaması
- Bebeğin aşılarının düzenli olarak yaptırılmaması
- Ağır doğum sarılığı
- Bebeğin yetersiz beslenmesi
- Ev ,iş, trafik kazaları
- Zehirlenmeler
- Doğal afetler
- Ailenin ve çevrenin eğitimsizliği (Cehalet)
- Bireylerin ihmal ve istismar edilmesidir.

(<http://ozelegitimsitesi.com/kaynak/engelliligin-genel-nedenleri.html> , ayrıca bkz. <http://ozelegitimsitesi.com/kaynak/engelliligin-genel-nedenleri.html>)

Engel Türleri:

Engel hali kişinin sağlık ve kabiliyet durumuna göre değişmekle beraber sınıflandırılması şu şekilde olmaktadır;

- Zihinsel engel
- Görme engeli
- Fiziksel engel
- İşitme engeli
- Spastik engel
- Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu
- Yaygın gelişimsel bozukluk
- Dil ve konuşma bozukluğu
- Özgül öğrenme güçlüğü.

(http://www.pdrturk.com/ozel_egitim_engel_turleri_nelerdir-l-1-sayfa_id-101-id-8318-g_id-3244-f-5de94bd821a507f9a82a61d66a9456d6)

Engellilerin Eğitimi:

Her insan doğduğu andan öldüğü ana kadar bu haklara eşit olarak sahiptir. 1789 İnsan Hakları Bildirgesi'nin 1. maddesinde, "*İnsanlar özgür ve haklar bakımından eşit doğarlar*" hükmüne yer verilmiştir. (<http://edimebarosu.org.tr/incelemeler/engelli-vatandaslarin-hukuki-haklari> , Av. Levent Kıray, Edirne baro dergisi.) Engelliler Hakkında Kanun bu konuda Genel Esaslar bölümünde;

"...b) Engelliliğe dayalı ayrımcılık yapılamaz, ayrımcılıkla mücadele engellilere yönelik politikaların temel esasıdır.

c) Engellilerin tüm hak ve hizmetlerden yararlanması için fırsat eşitliğinin sağlanması esastır.

d) Engellilerin bağımsız yaşayabilmeleri ve topluma tam ve etkin katılımları için erişilebilirliğin sağlanması esastır." (5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun, Md 4.) şeklinde düzenlemelere yer vermiştir.

Yapılan araştırmalar ışığında aşağıdaki sonuçlar da bizim için çok önemlidir.

Tablo1*:

%

Toplam özürlü nüfus			Ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ve zihinsel özürlü nüfus			Süreğen hastalığa sahip olan nüfus		
Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
12.29	11.10	13.45	2.58	3.05	2.12	9.70	8.50	11.33

(*Kaynak: Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Türkiye Özürlüler Araştırması Temel Göstergeleri, Sayfa3)

Yukarıdaki sonuçlar durumun ülkemiz için ne kadar önemli olabileceğini göstermektedir. Ülkemizde son yıllarda okuma- yazma bilmeyen nüfusun azaltılması konusunda ve eğitim düzeyinin yükseltilmesi konusunda oldukça önemli mesafeler kat edilmiştir. Ancak genel nüfusun göstergeleriyle engelli nüfusun göstergeleri arasında çok büyük uçurumlar vardır. Genel nüfusta okuma yazma bilmeyenlerin oranı yaklaşık %13' tür. Bu oran engellilerde yaklaşık %36, süreğen hastalığı olanlarda yaklaşık %25'dir.(Tablo2)

Tablo2*:

%

	Ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ve zihinsel özürlü nüfus		Süreğen hastalığa sahip olan nüfus	
	Okuma yazma bilmeyen	Okuma yazma bilen	Okuma yazma bilmeyen	Okuma yazma bilen
Türkiye	36.33	63.67	24.81	75.19
Kent	29.58	70.42	20.49	79.51
Kır	43.44	56.56	32.85	67.15
Erkek	28.14	71.86	9.78	90.22
Kadın	48.01	51.99	35.04	64.96

(*Kaynak: Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Türkiye Özürlüler Araştırması Temel Göstergeleri, sayfa4)

Söz konusu sonuçlar da göstermektedir ki; ülkemizdeki engelli bireylerin eğitim durumu gerek bu bireylerimiz gerekse ülkemiz için azami derece ehemmiyet arz etmektedir.

Daha öncede bahsettiğimiz gibi engellilerle ilgili en yaygın eğitim kurumları rehabilitasyonlar(rehabilitasyon merkezleri yada rehabilite okulları) ve diğer sivil toplum kuruluşlarının aracılığıyla yürütülen Eğitim yuvaları/merkezlerdir. Fakat bunlarla ilgili olarak söylenebilir ki; özellikle rehabilitasyon merkezleri en genel hatları ile devlet bütçesinden kendilerine gelen kaynaklar ile engelli bireylerin eğitiminin sürdürüldüğü ve ne yazık ki aslında birer ticarethane mantığı ile yürütülen birimler olmaktan öteye gidememektedir. Buralarda verilen eğitimler, eğitim amacından çok yer yer bireyleri ve ailelerini oyalamaya kadar dahi gitmektedir. İş sahası ve meslek kazandırma amacına yönelik olan dernekler yada vakıflarca desteklenen merkezler ise rehabilitasyonlara nazaran daha yararlı birimler olarak öne çıkmaktadır. Özellikle ülkemizde son yıllarda bu merkezlerin İş-Kur tarafından da desteklendiğini göz önüne alırsak durumun ciddiyetini daha iyi bir biçimde anlayabiliriz. Bu konuda Zonguldak ilindeki Zonguldak(Merkez) ve Karadeniz Ereğli Sakatlar Derneği başkanları ile yapılmış olan röportajlardan elde edilen bilgiler şu şekildedir:

Veri1: Eğitim gören profili

Veri 2: Eğitim sonu olanaklar

Veri 3: Kursiyerlerin İstihdamı

Veri 4: Mevzuatın yetkinliği ve Devlet politikasının eksiklikleri

3. ZONGULDAK İLİ ÖRNEĞİ

3.1. Karadeniz Ereğli Fiziksel Engelliler Derneği Görüşmesi:

Görüşmeci: Dernek Başkanı İsmail Şentürk, kendisi 44 yaşında ve engelli bir birey. Sonradan bir kaza sonucu engel durumu ortaya çıkmış. Kendisi de engelli olduğundan dolayı kişilerin yaşadıklarını çok iyi anlayabiliyor. Dernek çatısı altındaki verilen

eğitimlerden dolayı bulunulan binayı tamamen engellilerin rahatına ve ihtiyaçlarına göre dizayn etmiş.

Soru 1: Burada kimler eğitim alıyor?

Mesleki rehabilitasyon eğitimini ileri derecede mental rahatsızlığı olanlara veriyoruz. İşitme, ortopedik engelli, görme engelli olup ileri derecede engeli olmayan kişilere eğitim veriyoruz. Bu zamana kadar yapmış olduğumuz eğitimler ve organizasyonlar ile ilgili www.federegli.org 'dan bilgi alıp takip edebilirsiniz.

Meslek edindirme kursları İş-Kur ile beraber yerine getiriliyor ve kişilere(eğitim alanlara) 20TL günlük cep harçlığı veriliyor. Biz rehabilitasyonlar gibi devletten ekstra eğitim parası yada engellilerden herhangi bir katılım ücreti almıyoruz.

Soru 2: Kurslarda yetişmiş olanlar ve işe girme olasılıkları nedir?

Kanunumuza göre işletmelerin kamuda %4, özel sektörde ise %3 kadar engelli birey çalıştırma zorunluluğu bulunmaktadır. Bu sayıya uymayan işletmelere para cezası uygulanmaktadır. Bu nedenden dolayı da kursiyerlerin işe girme olasılıkları aslında oldukça fazladır.

Soru 3: Kurslar hangi alanlarda yapılıyor? Kurslara dahil edilecek kişiler neye göre seçiliyor?

Kurslarımız şu an için Tekstil ve Bilgisayar alanlarında gerçekleştirilmektedir. Kursiyer seçimlerini ise İşKur ile beraber kurulan komisyon ile yapmaktayız. Kanuna göre asgari %40 engelli kişiler bu kurslara müracaat edebilmektedir. Ama seçerken özel bir özellik aranmamaktadır. Verilen kurslara yatkınlık bizim için tek seçim nedenidir.

Soru 4: şimdiye kadar kurslarda kaç kişi eğitim aldı?

2001 yılından bu yana kurslarımızda 230 civarında kişi eğitim almış durumda.

Soru 5: peki bu eğitimlerin engelli bireylere ne gibi katkıları olmaktadır?

Bir kere gelenler ilk başta sosyalleşiyor! Sokağa çıkabiliyorlar, ekonomik özgürlüğe sahip oluyorlar. Ve bunun yanı sıra eğitim alıp bir iş sahibi oluyorlar. Yani iş dışında da çok fazla şey katıyor kurs onlara. Ayrıca kurs alan bireyler daha sonraları bilgisayarlı muhasebe, düz dikiş, kasa sorumlusu, Auto Cad, programcılık vs. gibi işlerde bulunabiliyorlar.

Soru 6: Peki hocaların seçiminde neye özen gösteriyorsunuz? Herkes engelli bireylerle çalışamaz sanırım?

Şöyle ki; örneğin Tekstil eğitimi veren hocamız Sakarya Üniversitesi Hazır Giyim bölümü mezunu. Yani ilk olarak liyakat bizim için çok önemli. Tabii bunun dışında kursiyerlere olan yaklaşımları ve sabrı da bizim için ayırt edici bir nitelik taşıyor.

Soru 7: Ya aileler? Ne şekilde getiriyorlar çocuklarını?

Aileler önce kendileri getiriyorlar çocuklarını. Fakat daha sonra servisle şehir merkezinden alıp, bırakıyorlar. Aileler eğitime ilk etapta bir kafa dinleme olarak bakıyor. Ayrıca çocukların ceplerinde harçlıklarının olması da onlar için cazip gelen diğer bir durum. Ama tabii sonraları olaylar geliştikçe istihdam ümidi doğuyor içlerinde.

Soru 8: İstihdam konusunda neler söyleyebilirsiniz?

Biz ilk başlarda işletmelere kendimiz öneriyoruz kursiyerleri. Fakat 2. Kerede ise onlar bizden talep ediyorlar. Çünkü engelli bireyler yaptıkları işi çok önemsiyorlar. Çünkü o iş onlar için çok değerli! Hem ekonomik özgürlük, hem sosyalleşme, hem karşı cinsi tanıma gibi bir çok özellik onlardaki değeri arttırıyor.

Soru 9: Bu konuda devletten beklentileriniz nelerdir?

Devlet engellilere hizmet veren sivil toplum kuruluşlarına yeterince destek olmuyor. Biz yaptığımız her şeyi fatura ile belgelendirmek zorundayız. Hal böyle olunca da yıllık yüksek oranda KDV ödüyoruz. Ve bu çok büyük bir külfet bizim için. Mesela ödenen

KDV'ler yıl sonunda kuruluşların bütçelerine aktarılırsa daha çok şey yapabiliriz. Yada dernekler masası da yıl sonunda yapılan çalışmalardan ötürü takdir edilen derneklere yardım yapabilir. Yapılan en küçük yardım bile (kişi başına) bir çok şeyi pozitif yönde etkileyecektir. bizler bilindiği üzere rehabilitasyon merkezleri gibi devletten pay almıyoruz.

Sonuçta yapılan her şey devletin kontrolünde ve biz de elimizden geldiğince en iyisini yapmaya uğraşıyoruz. Örneğin diğer illerde bile bu sayıda değilken biz bir ilçe derneği olmamıza rağmen 100 kadar akıllı sandalye verdik ihtiyaç sahiplerine. Ve hepsi yeniydi. Yaptığımız ve yapmak istediğimiz çok fazla şey var ve bu bakımdan devletin desteğini daha çok üzerimizde hissetmek istiyoruz.

3.2.Zonguldak (Merkez) Sakatlar Derneği Görüşmesi

Görüşmeci: Dernek Başkanı Hüseyin Şirin. Kendi de hafif derecede ortopedik engelli bir birey. Bu bakımdan engelli bireylerin yaşadığı sorunları anlayabilecek düzeyde. Oldukça sosyal, bilgili ve kendisine danışmak için gelenlere detaylı şekilde bilgi verebilen ve bundan sıkılmayan bir kişi.

Soru 1: öncelikle açtığınız kurslarla ilgili bilgi almak istiyorum. Burada nasıl bir iş yapıyorsunuz.

Biz burada aslında iş-kur da kaydı olan engellilere sivil toplum kuruluşlarının da yardımıyla açılan kurslarla beraber engellileri eğitiyoruz. Ve bu kurslarla ilgili temel giderleri İşKur karşılıyor.

Soru 2: Peki engelli bireylerin çalışma hayatına ilişkin genel görüşleriniz nelerdir?

Engellilerin sigortasını tamamen devlet karşılamalı. Çalışan kotası koyulmamalı. Yapılanlardan net bir sonucu ancak böyle alabiliriz. Kurslar iyi, hoş fakat istihdam sorunu olmamalı. Mesela kişilerde birçok sertifika oluyor ama sektörde istenmeyebiliyor engelli

olduğu için. Her ne kadar kalifiye de olsa engelli bir birey iş hayatına mutlaka 1-0 geriden başlıyor. Kamu sektöründe bir farklılık yok gayet normal fakat özel sektöre baktığımızda bunu rahatça görebiliyoruz. Dünyanın gidişatı ve ekonomik handikaplar gereğince normal bir kişi, saatte yüz parça iş yapıyorsa illaki engelli bir birey daha azını yapıyor. Ve bu da özel sektörde zorluğa yol açıyor onlar için. Kendi açılarından tabii haklılar belki ama bu da engelli çalıştırmanın mantığına uymuyor.

Soru 3: Vergilendirmede fayda sağlıyor mu?

Evet tabii ki sağlıyor. Fakat ilgili engelli birey için bir faydası var. Bu da hemen hemen primin üçte biri kadar!

Soru 4: Bu konuda ülkemizdeki politika sizce nasıl?

Aslında bizim ülkemiz kadar çok fazla engellilerin haklarını önemseyen ülke sayısı gerçekten az. Çünkü mevzuatımızda bile bu tarz kurallara yer vermişiz. Anayasamızda, kanunlarda bu konuda pozitif ayrımcılık tanımışız. Yani diyebilirim ki gereği yapılmıştır. Dıştan bakıldığında her şey güllük gülistanlık gibi ama değil! Çünkü bizdeki sorun aslen uygulamada ortaya çıkıyor. Mesela sakat maaşı veriliyor üç ayda bir. Eskiden bunu herkes alabilirdi. Son zamanlarda ciddi bir taramaya geçtiler. Sonuçta bu insanlar engelli ve bir çoğu da ailesiyle yaşamak zorunda. Biz her şeyi mevzuatta asgari ücrete göre ayarlamışız. Bu konuda diyoruz ki mesela; eve giren gelir kişi başına bölündüğünde asgari ücretin üçte birini geçmemelidir demişiz. O zamanda insanlar gelir alamıyor. Halbuki öyle mi? Engelli bireyin engel durumuna göre yapılan harcamalar, tedavi masraflar vs. giderlerle kişilerin harcamaları pratikte çok daha yüksek! Bu yüzdende yaklaşık bin liralık bir gelir ve bir evde 4-5 kişi olması lazım. Üstelik başka bir durum da; bu maaşın kesildiği yada bunu alamayanlara valilik sosyal yardımlaşma komisyonundan yardım da verilememesi! Çünkü yineliyim; bu yardımların ve maaşın alınabilmesi için engelli bireyin tek başına yaşaması gerekiyor! Nüfus müdürlüğü verilerinden de bu zaten rahatça takip edilebiliyor. Ve ne yazık ki ülkenin politikası bunu gerektiriyor..

Soru 5: Korumalı işyeri kavramı hakkında neler söylemek istersiniz?

Bu kavramın ilk ortaya çıkışını hatırlıyorum ben. Derneklerimizin bir çok ilde merkezi bulunuyor. Ve bizler birbirimizle tamamen ilişki içerisindeyizdir. Vakti zamanında Gaziantep'te bulunan arkadaşımız baskı, çanta vs üzerine bir yer açmıştı kooperatif kurarak. Biliyorsunuz mevzuata göre dernekler böyle bir yer açıp, işletemez. O zamanki bakanımız Sayın Fatma Şahin orayı gezmiş, beğenmiş. O zamanlarda da korumalı işyeri kavramıyla ilgili yapılandırmalar gündeme geliyordu zaman zaman. Sonrasında danışmanları ile görüşmüş ve burayı korumalı işyeri yapalım demiş! Hatta arkadaşımız da demiş burada her engelli çalışamaz özellikle de zihinsel engelli. Çünkü belli makineler vs. çok ağır yükümlülükler getirebilir. Olay bu şekilde olmuş. Hatta o zamanlar konular ve taslaklar tartışılırken zihinsel engelliler üzerine bir şeyler yapılacağı belliydi. Bizler o zamanlarda bunu dile getirdik. Zihinsel engelli bireylerin yaşadığı zorlukları, çalışma şartlarında ortaya çıkabilecek durumlardan söz ettik. Sayın bakanımız ise şunu söyledi. Siz engelli misiniz? Evet. Nerede çalışıyorsunuz? Kamuda. Bak işte ne güzel siz kamuda görev yapıyorsunuz rahatça. Yada başka yerlerde de çalışabilirsiniz. Fakat zihinsel engelliler bunu rahatça yapamıyor. bu yüzden de bu kavram onların istihdamını arttıracak dendi. Mantık tamamen bu yani! Biz yine bu durum üstüne çekincelerimizi dile getirdik tabii. Ama bir baktık ki yine aynı tarz bir mevzuat ortaya çıktı. Mesela şimdi on kişilik bir yerde sekiz tane engelli birey çalışıyor. İki tane de engelsiz birey çalışıyor. Bakalım bunların uyumu ne şekilde olacak? Çalışabilecekler mi? Hadi çalıştıklarını düşünelim. İş bunlara ne kadar uygun? Makinelerle çalışmaları ne kadar doğru? Zihinsel engellinin eğitilebilir durumu ne kadar olayla bağlantılı? Olay zihniyette bitiyor aslında.

Soru 6: Kurs dışında atölyelerin durumu nasıl?

Kurs dışında kapalıyız. Zaten kurs dönemlerimiz de Milli Eğitim mevzuatlarında yerine getiriliyor. Mesela bize has bir yönetmelik de yapılabilir. Çünkü hal böyle olunca

eğitmenler bizim istediğimiz gibi gelmeyebiliyor. Mesela teori olarak işi çok iyi biliyorlar ama pratikte bizim kursiyerlerimize yönelik şeyler anlatamayabiliyorlar. Evet pedagojik eğitimleri vs. yeterli olabilir ama pratikteki durum engelli bireyler için daha önemli. Kurs bizim kursiyerlerimiz için çok önemli hem bir gelir kapısı hem de aileler için bir rahatlama sağlanmış oluyor.

Kurslar eskiden Ankara ile yapılan yazışmalar sonucu açılıyordu. Daha stabil işleyen bir düzen vardı. Şimdi ise yerel şekilde açılıyor ve daha zor. Yinede mesela şimdilerde artık kurslarda istihdam garantisi var ve bu gerçekten iyi bir şey. Sonuçta bir işveren istihdam garantisi veriyor, devlet ona göre kurs ile ilgili harcamaları yapıyor. Eğer iş sahibi bu taahhüdünü yerine getirmese o zaman da tüm giderleri devlet o işverenden talep ediyor. Peki ortaya çıkan mevzuatlar vs. neden tam istediğiniz gibi olmuyor sizce? Bunu neye bağlıyorsunuz?

Mevzuatları hazırlayanlar bence engelli bireyler açısından(pratikte) çok da bilgili değiller bence. Daha doğrusu pratik bilgileri çok az diyebilirim. Bunu deme amacım da şu: teoride bir şeyleri oturtmak yada bunlara ilişkin hüküm öne sürmek evet belirli kurallar dahilinde olabilecek şeyler. Fakat bunu en iyi yaşayanlar bilir. Ve bunu yaşayan biri değilseniz halden anlamanız maalesef ki çok da yüksek bir ihtimal dahilinde olmayabilir. Mesela ülkemizde bir çok engelli federasyonları var. Onlardan her birinin temsilcisi bu mevzuatları hazırlayan komisyonlara katılsa? Oralarda asıl ihtiyaçların ne şekilde şekillenebileceğinden bahsetse? Bizden çok miktarda görüş alsalar? Her şey eminim daha iyi olurdu. Ayrıca tüm yapılan mevzuat ve pratikteki işlemler takip edilmelidir. İyi eğitim ve takip ile her şeyin üstesinden gelinebilir. Sadece engelliği istihdam etmekle sorun çözülmez.

3.3.Engelli Bireylerin İş Gücüne Katılımı Ve İş Gücü Piyasasındaki Yeri:

Bu konuda ilk tartışılması gereken engelli bireylerin iş gücüne katılım gereği olmalıdır. Engelli bireylerin işgücü piyasasında olmasının hem sosyal hem de ekonomik kazanımları bulunmaktadır.

Sosyal sebepler dahilinde incelendiğinde; günümüzde çağdaş toplumlarda bir kişinin engelli/özürlü olması onun çalışma hakkından vazgeçmesi gerekliliğini beraberinde getirmemektedir. Çağdaş toplumlarda artık insanlar fakir, cahil, özürlü, kadın olmalarına göre ayrılmamaktadır. Aynı toplumda yaşayan her bireyin, bir diğeri kadar çalışmaya ve gelir elde etmeye hakkı vardır. Bu konuda sorumluluk sadece ailelere değil, topluma ve hatta her şeyden önemlisi devlete de düşmektedir. Başarılı olacağı bir işte çalışmak insanı hem fiziken, hem de mental açıdan mutlu kılan olaylardan biridir. Kişi doğal olarak çalışmak ve topluma yararlı olmak ister. Bu istek sadece gelir kazanma amacını gütmemekte, aynı zamanda kendine güven ve saygı duygusu ile topluma olan bağlılık duygusunu da güçlendirmeyi de beraberinde getirmektedir. (Toplu, 2009)

Engelli bireylerin istihdamında öncelikle kabul edilmesi gereken temel konu, bu kişilerin diğer insanlara göre istihdam edilmeye daha çok ihtiyaç duyduklarıdır. Çünkü bu ihtiyacın karşılanması, her şeyden önce engelli kişinin bir biçimde toplumdan soyutlanmasını önlemekte, diğer bir deyişle, engelliye sosyal ve psikolojik olarak tedavi edici etki yapabilmektedir. Diğer taraftan, manevi açıdan da bakıldığında da; hem çalışarak kazandığı para ile başkasına muhtaç olmamak, hem de yetişkin bir insan olarak üretime katılmak, engelli bile olsa her insanın gösterdiği normal bir istek olmaktadır.(Meşhur, 2004)

Kanunumuza göre; “Engellilerin tüm hak ve hizmetlerden yararlanması için fırsat eşitliğinin sağlanması ve engellilerin bağımsız yaşayabilmeleri ve topluma tam ve etkin katılımları için erişilebilirliğin sağlanması esastır. Ayrıca yine kanunumuzda; Engellilerin hak ve özgürlüklerden tam ve eşit olarak yararlanmasını sağlamaya yönelik alınacak özel tedbirler ayrımcılık olarak değerlendirilemez.”(5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun, Md. 4-4/a) denmektedir.

Ekonomik sebepler dahilinde incelendiğinde ise; İnsanlar kendilerinin ve bakmakla yükümlü oldukları diğer kişilerin varlıklarını sürdürebilmek, onların doğal, sosyal ve kültürel gereksinimlerini karşılayabilmek için çalışmak ve gelir sağlamak zorundadır. Bu zorunluluk engelli bireyler için de geçerli olup aynı zamanda da bir "hak"tır. Bu açıdan engelli bireylerin çalışma yaşamına girmesi sosyal olduğu kadar aynı zamanda ekonomik bir zorunluluktur.(Meşhur, 2004)

Engelli bireylerin çalışma hayatına dahil edilmesinin sosyal açıdan gerekliliği kadar ekonomik açıdan gerekliliği oldukça önemlidir. Engelli bireylerin maddi açıdan bir gelire sahip olma ihtiyacı engeli olmayan bireylere göre daha fazladır. Bu kişilerin bilhassa sahip oldukları özel durumları itibariyle kimi zaman çok ciddi külfetler doğuran tedavi masrafları vardır. Bunun yanında kimi zaman bakmakla yükümlü oldukları aile bireyleri veya kendilerine bakan yakınları da mevcuttur. Bu amaçla düzenli bir gelir engelli bireylerin bu gereksinimlerinin karşılanması için oldukça önemlidir. Bilindiği üzere toplumların genel refah düzeyinin yükselmesi, ancak yüksek bir istihdam seviyesinin sağlanmasıyla mümkün olacaktır. Dünya üzerindeki ülkelerin sahip olduğu üretim kaynaklarından en önemlisi insan gücüdür. Zira insan gücü bir ülkede üretime etkin bir şekilde katkıda bulunabilecek emek potansiyelini gerek sayı, gerekse nitelikleri itibariyle kapsayan bir kavramdır. Bu nedenle insan gücü diğer kaynakları en rasyonel biçimde kullanacak olan üretim faktörü olarak nitelendirilebilir. Ayrıca bu faktörün bizzatı kendisi kıt bir kaynaktır. Çalışmayarak ömrü boyunca tüketici olarak kalan ve sayıları büyük boyutlara varan engelli bireyler ekonomi için oldukça büyük bir yük oluşturmaktadır.(Toplu, 2009)

3.4.Koruma İşyeri Kavramı:

5378 sayılı Kanun'da korumalı işyeri; *"Normal işgücü piyasasına kazandırılmaları güç olan özürsüzlükler için meslekî rehabilitasyon ve istihdam oluşturmak amacıyla Devlet tarafından teknik ve malî yönden desteklendiği ve çalışma ortamının özel olarak düzenlendiği işyeri"* olarak

tanımlanmıştır.(5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun, Md3.) Korumalı İşyerleri Hakkında Yönetmelik' e göre ise; *“Korumalı işyeri: İşgücü piyasasına kazandırılmaları güç olan zihinsel veya ruhsal engelli bireylere istihdam oluşturmak amacıyla Devlet tarafından teknik ve mali yönden desteklenen ve çalışma ortamı özel olarak düzenlenen işyeri”*ni ifade etmektedir.(28833 sayılı Korumalı İşyerleri Hakkında Yönetmelik, md3.) Bu tanımlamadan da anlaşılacağı üzere, korumalı işyerleri esas itibariyle, normal emek piyasasında çalışabilmeleri, sahip oldukları engel türü ve yoğunluğu nedeniyle pek mümkün olamayanların, bir yandan mesleki rehabilitasyonunun sağlandığı, öbür yandan bu kişilerin çalışma yaşamına katılımlarının sağlandığı özel olarak oluşturulmuş işyerleridir. Yine maddede açıkça korumalı işyerlerinin devlet tarafından teknik ve mali yönden desteklenmesi öngörülmüştür. Ancak önemle belirtelim ki gerek 5378 sayılı Kanun'da gerekse bu Kanununun 14. Maddesi hükmüne dayanılarak hazırlanan Korumalı İşyerleri Hakkında Yönetmelik' te söz konusu teknik yardım ve mali destek konusunda yeterli açıklık bulunmamaktadır.

Mevzuata göre bir iş yerinin “korumalı işyeri” statüsü kazanabilmesi için yönetmelikte belirtilen özelliklere haiz en az sekiz engelli bireyin bulunması, çalışacak engelli birey sayısının da genel sayının yüzde yetmiş beşinden az olmaması gerekir. Bu konuda ortaya çıkan rakamlar ise tam rakama yuvarlatılır. Ayrıca kişilerin hesabında hem belirli süreli hem de belirsiz süreli çalışanların toplamına göre hesap yapılmalıdır.

Yönetmeliğin sekizinci maddesine göre; Korumalı işyerlerinde engelli personelin dışında; işyeri yöneticisi, eğitici personel ve gerektiği kadar teknik, idari ve yardımcı personel de görevlendirilmektedir.

Korumalı işyeri kavramı ülkemizde son dönemde ortaya çıkmış fakat çok da uygulama alanı bulamamış bir işyeri türüdür. Ana çıkış noktası engelli bireylerin -ve bilhassa da iş hayatına katılması zor durumda olan engelli bireylerin- iş gücü istihdamına

katılımının sağlanması olmasına rağmen hem ilgili engel türleri açısından hem de mevzuata ilişkin engel yüzdesinin çalışma şartlarına ilişkin zorluğundan dolayı ülkemizde çok da fazla yer bulamamaktadır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER:

Mevzuatlar hazırlanırken engelli bireyler ile ilgili federasyonlardan görüşler alınmalıdır. Bilhassa komisyonlar toplanırken ve karar aşamasına gelmişken bu komisyonların temsilcileri yada komisyonlardan bir yetkili mutlaka ilgili konularda görüşlerini bildirmeli, özellikle de pratikte yaşanabilecek sorun ve aksaklıklara ilişkin görüş bildirmelidir.

Engellilerle ilgili federasyonlar her zaman kendi içlerinde bilgi isteme ve bilgi alışverişi ile ilgili konsensusede bulunmalıdır.

Özellikle korumalı işyeri ile ilgili olarak ortaya çıkan mevzuatta değişiklik yapılmalıdır. Bu bağlamda bilhassa iş yerinde “engelli birey statüsünde” çalışacak olan kişilerin özellikleri yeniden ele alınmalı, diğer özür/engel gruplarının da rahatça çalışabilmesi sağlanmalıdır. Engelli birey yüzdeleri tekrar gözden geçirilmelidir.

Engelli bireyler çalıştıran iş yerlerinin sadece çalışan engelli bireylere ilişkin vergilendirme indirimleri arttırılmalı. Özellikle bu konuda belirli sayılar da ortaya konularak o sayıları geçen iş yerlerindeki genel vergilendirme sayısı azaltılmalıdır. Hal böyle olunca iş yerlerinin bu konuda engelli çalıştırmak için olumlu yönde etkilenmiş olacağı kanaatindeyim.

Teoride ve mevzuatlarda konu hakkında bilgi toplarken, literatür taraması yaparken “özürlü, engelli, engelli birey, bireysel engel gibi kavramların farkında olarak yada olmayarak kullanıldığını” görmüş bulunmaktayım. Hatta çalışmamda da bu tarz farklı kelimesel anlatımlar mevcuttur. Bu konudaki önerim; öncelikle engelli birey kavramının kullanılmasını öneriyorum. Böylelikle hem bir genelleme yapmış hem de tek bir kavrama

yoğunlaşmış olunacaktır. Tabii ki bunu yaparken öncelikle bu işe mevzuattaki tanımlarda değişiklik yaparak başlanılmalıdır.

Çalışmamı hazırlarken çok sayıda rehabilitasyon, federasyon, sakatlar merkez ve derneği ile ilgili derin çalışma ve araştırmalarda bulundum. Sevgili annem Necla VURGUN'un da zihinsel engelliler öğretmeni olması ayrıca şahsıma yardımcı olmuş bulunmaktadır. Hal böyle olunca da ilgili yerlerde verilen eğitimlerin kalite ve niteliği hakkında birinci elden (küçük yaşlardan itibaren) bilgi sahibi olmuş bulunmaktayım. Ve belirtmeliyim ki; bu yerlerle ilgili denetimler zamanında ve gerektiği şekilde yapılmamaktadır. Bu durum en büyük eksikliklerin başında gelmektedir. Özellikle rehabilitasyonlar/rehabilitasyon merkezleri eğitim amacından çok, "maddi kazanç" amacıyla açılmakta ve işletilmektedir. Çoğu zaman engelli bireylerin eğitimi aksamaktadır. Bazı eğitimciler kayırılmakta, bu işlere ilişkin sistemde ders verir gözüdürken öğrencileri başka eğitimcilere emr-i vaki şeklinde gönderilmekte ve sonucunda da "bir eğitimcinin eğitim verebileceğinden fazla bir öğrenci ile karşı karşıya bırakılması" durumu yaşandığından dolayı eğitimler olması gerektiği gibi verilememektedir. İş bu sebepten dolayı denetimlerin gerçekçiliği ve denetmenlerin yetkinliği maksimum düzeye getirilmeli ve bu biçimde denetimlerin yapılması sağlanmalıdır.

Korumalı işyerlerine ilişkin yaygınlaşma süreci hızlandırılmalıdır. Özellikle devletin desteği belli bir süre kimi giderlerin tümünün karşılanması şeklinde değil, süresizce sadece birkaç giderin karşılanması ve fakat engelli bireylerin işten atılmamasını garanti edecek şekilde genişletilmelidir.

Hizmet veren kuruluşlar (bilhassa dernekler, sivil toplum kuruluşları) devletçe desteklenmelidir.

Yıl boyunca yapılan çalışmalar ve verilen eğitimler tıpkı rehabilitasyonlarda sözünü ettiğimiz şekilde sıkı bir biçimde denetlenmelidir. Yapılan çalışmalar hakkında yıllık detaylı raporlar düzenlenmeli ve seçilen önemli çalışmalar diğer merkezlere de örnek olacak şekilde anlatılmalı, yaygınlaştırılmalıdır.

Merkez ve rehabilitasyonlarda verilen eğitimler salt öz benlik (kişisel gelişim ve kişisel yeterlilik bağlamında) gelişimine ilişkin olmayıp aynı zamanda da iş hayatına yönelik olmalıdır. Bilinmelidir ki; iş gücüne hazırlayacak tarzda bir eğitim sadece okuma-yazmadan ibaret olmayıp, salt yapılan işe yönelik de olmamalıdır. Bunlar bir bütün halinde devam etmelidir. Pek tabii bu konuda öncelik öz benlik gelişimine ilişkin eğitimlerde olmalı ve fakat çocuğun gelişimi sürerken aynı zamanda azar azar ve paralel gidebilecek biçimde iş hayatına ilişkin olan eğitimlerde başlangıçta kısa süreler dahilinde olmak üzere verilmeye başlanmalıdır.

Verilen eğitimlerin ülkenin her yerinde aynı düzeyde uygulanması ve geliştirilmesi için yaygın bir program hazırlanmalıdır.

KAYNAKÇA

5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun.

28833 sayılı Korumalı İşyerleri Hakkında Yönetmelik.

TOPLU, A. (2009) "Sosyal Dışlanma Perspektifinde Türkiye'de Özürlü İstihdamı", Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Köksal, A. (2010) "Türkiye'de Engelli İstihdamı ve Bir Araştırma", Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

HASIRCIOĞLU, A. (2006), "İşverenlerin Özürlü İstihdamına Yaklaşımı(Sakarya Örneği)", Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

MEŞHUR, H.F.A. (2004), "Engellilerin Çalışma Yaşamına Katılma Gerekliği Ve Uygulanan İstihdam Politikalarının Değerlendirilmesi", Öz-Veri Dergisi. Cilt 1. Sayı 2. Aralık.

Zonguldak Sakatlar Derneği Ve Karadeniz Ereğli Fiziksel Engelliler Derneği Görüşmeleri.

İnternet Siteleri:

www.federegli.org

<http://www.devturkiye.org/upload/files/engellilericintasarim.pdf>

<http://www.ttb.org.tr/STED/sted0900/4.html>

http://www.pdrturk.com/ozel_egitim_engel_turleri_nelerdir-l-1-sayfa_id-101-id-8318-g_id-3244-f-5de94bd821a507f9a82a61d66a9456d6

<http://ozelegitimsitesi.com/kaynak/engelliligin-genel-nedenleri.html>

<http://ozelegitimsitesi.com/kaynak/engelliligin-genel-nedenleri.html>

KIRAY, L. <http://edirnebarosu.org.tr/incelemler/engelli-vatandaslarin-hukuki-haklari>,
Edirne Baro Dergisi.

<http://www.engelsiz.hacettepe.edu.tr/belge/ozida.pdf>, Başbakanlık Özürlüler İdaresi
Başkanlığı, Özürlülük Araştırmaları, Türkiye Özürlüler Araştırması Temel
Göstergeleri.